

År 2012

Tidskrift för Holms Hembygdsförening

Hembygdsföreningen bildades 10 april 1983 och har till ändamål att tillvarata minnen av alla slag, ägnade att belysa Holms sockens befolknings liv och verksamhet under gångna tider, för att därigenom väcka intresse och nära kärlek till hembygden.

Föreningen vädjar till medlemmarna att bidra till tidskriften med befolkningens liv och verksamhet.

Innehållsförteckning i tidskriften och kontaktpersoner, se omstående sida.

ÅRSSKRIFT 2012

Årgång 26

Innehåll

- 3 Aktuell i föreningen**
 - 4 Verksamhetsberättelse**
 - 5 Balansräkning**
 - 6 Intervju med Stina Lindgren**
 - 9 Alf Sundholm berättar minnen från sitt liv**
 - 14 Dagbok från 1872 för Fagerviks såg och hemman**
-

Kontaktpersoner för bidrag till skriften:

Holger Sahlin 0692-50038

Göran Loviken 0692-51042

Årsavgift för medlemskap i föreningen är 60 kronor för första familjemedlemmen och 40 kronor för övriga familjemedlemmar.

Hembygdsföreningen tar tacksamt emot ekonomiskt stöd till verksamheten. Bidrag kan sändas till **Bankgiro 360-4998**

Besök gärna vår hemsida www.holmshembygdsforening.se

Bäste läsare!

Så har ännu ett år gått och det är dags att summera vad som hänt och att samtidigt börja blicka framåt mot det kommande verksamhetsåret.

Först kan vi berätta om ett litet missöde som hände oss i vintras. Den 15 februari upptäcktes en vattenläcka i Hembygdsstugans kök. Ett vattenrör hade frusit sönder i diskbänken och hela köket var översvämmat av vatten. Efter kontakt med försäkringsbolaget konstaterades att golvet i köket måste rivas ut och bjälklaget torkas upp innan nytt golv kunde läggas in. För rivning och reparation anlätades Modins Byggservice som skötte arbetet med den äran och i slutet av april var allt klart och köket återställt i sitt tidigare fina skick.

Efter en hel del vanda och beslutsångest beslöt föreningen under hösten att riva läktaren på Österström. Den hade med åren blivit i så dåligt skick att vi inte längre kunde ansvara för säkerheten om den skulle användas i något sammanhang. Ove Nyström och Håkan Svedlund gjorde ett utmärkt arbete både med rivning och med uppstädning på platsen.

Föreningen har investerat i nya bryggor i Storstensjön. Bryggorna har levererats och finns i skrivande stund upplagda på stranden. Nu gäller det bara att få dem på plats i sjön. Ett försök att dra ut dem på isen i början av april misslyckades på grund av två decimeter stöpvatten och en tunn isskorpa ovanpå stöpet.

En överenskommelse har träffats med SCA om att de tar ansvar för att rusta upp Fagervikssågen. Det arbetet påbörjas i sommar.

Arbetet med sockenboken har fortsatt under året. Vi börjar nu se slutet på arbetet och räknar med att kunna gå i tryck under hösten så att boken kan ges ut lagom till jubileumsåret 2013 då föreningen fyller trettio år.

Men det som gläder oss allra mest är det stora antalet medlemmar i hembygdsföreningen. Föreningen hade under det år som gått 292 betalande medlemmar. Det är onekligen imponerande med tanke på att det vid senaste folkräkningen fanns 403 invånare i Holm. Det visar att även om det inte är så många fast boende i Holm så är det många som har sitt hjärta här. Det är något mycket värdefullt som vi alla kan hjälpas åt att slå vakt om.

Ett bra tillfälle att träffa och umgås med både gamla och nya holmbor är hembyggsdagen! Den inträffar alltid första söndagen i juli och vi vill passa på att hälsa alla hjärtligt välkomna till Storstensjöbodarna och till årets

Hembyggsdag söndagen den 1 juli kl 10.30

På programmet står som vanligt gudstjänst. Vi kommer också att få lyssna till vacker dragspelsmusik av Stig Bergqvist från Indal som 2007 utsågs till "Årets Medelpading" av Medelpads hembygdsförbund.

Tills sist önskar vi alla en skön och härlig sommar!

För Holms hembygdsförening

Göran Loviken

Holms Hembygdsförenings verksamhetsberättelse för år 2011.

Styrelse	Ledamöter	Suppleanter
Ordförande	Göran Loviken	Alf Sundholm
Vice ordf.	Holger Sahlin	Britt-Marie Lindahl
Sekreterare	Sonia Filipsson även ombud	Gunnel Eriksson
	Medelpads HBF	Margareta Loviken
Kassör	Gertrud Festin	Stig Lindgren
Ledamöter	Anders Norling, Marianne Enbom, Lars Erik Wikholm, Anita Åslin samt Birgitta Johansson	

Föreningen har 292 betalande medlemmar.

Under året har föreningen hållit nio styrelsesammanträden inklusive årsmötet.

Föreningens årsmöte avhandlades den 12 april i Hembygdsstugan. Kaffe med smörgås serverades.

Föreningen var representerad på Medelpads Hembygdsförbunds årsmöte.

Områdesombuden vårstādade kulturindustriområdet i Österström i mitten av maj. Storstensjöbodarnas områdesombud gjorde även de en städning och översyn inför sommaren.

Söndagen den 3 juli ordnade föreningen Hembygdsdagen i Storstensjöbodarna i samarbete med kyrkan i Holm. Dagen blev välbesökt och uppskattad.

Besöksgrupper i Storstensjöbodarna har varit sex stycken inkl. hembygdsdagen.

Kontrakt skrivits med "Visit Sundsvall" vilket resulterat i två uthyrningar av stugor under sommaren.

Tio guidningar i Österström för konferens och bussgrupper har genomförts.

Under hösten har inköpts flytbryggor som ersättning av de gamla.

SCA har tagit ansvar för en renovering av Fagervikssågen i Österström. De har anlitat Byggkultur Mittkonsult AB Härnösand som ska planera utförandet och ha som mål att försöka levandegöra den efter renovering.

Studiecirkeln om den tänkta boken om hembygden har varit aktiv under året. Deltagare: Göran Loviken, Lars-Erik Wikholm, Holger Sahlin, Rolf Eriksson samt Anders Norling.

Anundgård den 19 mars 2012.

Styrelsen

Balansräkning

För Holms Hembygdsförening 1 110101-111231

Ingående balanskonto

Kontant i kassa 900,90
Innestående bankkonto 203 773,85

204 674,75

Inkomster

Medlemsavgifter 14 790,00
Bidrag 45 455,00
Storstensjöbodarna 17 575,00
Telefon och porto 10,00
Övriga intäkter 11 745,00

89 575,00

Kostnader

Inköp 11 088,00
Resor 259,00
Möteskostnader 2 987,00
Storstensjöbodarna 35 390,00
Stugan 19 836,00
Telefon och porto 2 857,00
Övriga omkostnader 42 448,00

114 865,00

Totalt: 294 249,75

Utgående balanskonto

Kontant i kassa 323,90
Innestående bankkonto 179 060,85

179 384,75

Årets resultat

-25 290,00

Totalt: 294 249,75

Vike 2011-02-15

Gertrud Festin
Gertrud Festin, Kassör

Intervju med Stina Lindgren, född i Östbyn den 29 december 1909.

Holger Sahlin intervjuade den 22 januari 2007. Stina avled i januari i år i sitt etthundratredje levnadsår.

Intervjun inleddes med en fråga om Stinas föräldrar.

Min pappa hette Johan Lindgren och kom från Österström. Min mamma var Helma Nilsson, f 1877, från Vike. Hon var dotter till Erik Nilsson från "Backen" i Vike. Det var därigenom som min familj blev ägare till Pipnäset. Morfar fick ett gåvobrev på det stället när han gifte sig. Hans var bror med Nils Nilsson och fru Forsberg i Vike. Min mormor var född Hultin och kom från Östbyn. Hon hade två systrar. En av dem var Karin Eriksson i Östbyn. Hultin, deras far, delade hemmanet i två delar, ena delen fick min mormor och så fick hennes syster den andra delen och det var "Erikssons". Karin var Manne Erikssons mamma.

Signhild Vestman och Stina Lindgren i köket i den nya Anundgårdsskolan 1952

Var gick du i skola?

Det var i Anundgård. Då var det mycket barn. I småskolan var det tjugo barn när jag började och i de högre klasserna var det fyrtio. Det var en lärare för småskolan och en lärare för storskolan.

Vad hette din lärare?

Det var olika, när jag började tror jag han hette Jondén. Sista läraren jag hade det var Öhnedal. Men då hette han Andersson.

Du är alltså född på ett jordbrukarhem med kor och andra djur?

Ja, nog hade vi de alltid. Jag fick vara körkarl ibland och köra hästräfsan på slåttern. Så nog fanns det att göra, det var ingen som inte hade något att göra på den tiden.

Hade ni fäbodrar också?

Ja, men jag var aldrig där för man lade ned fäbodarna i början på 1900-talet. Jag var dit någon gång men då var det inga brukare där. Det var på sörsidan sjön och korna färjades över.

Kommer du ihåg när de första bilarna kom?

Ja, det var på Gästgivargårn, Olle Olsson, som dom hade första bilen. Jag tror det var en Ford om jag inte minns fel. Sedan kom också Manne Eriksson med bil.

Fick du åka med någon gång?

Ja, jag fick åka med någon gång med Olle Olssons chaufför. Han hade ju egen chaufför.

Vad fanns det för nöjen när du växte upp?

Vi hade Godtemplarlogen, Fridsam. Pappa var med och byggde den i slutet på 1800-talet. Det var Alfred Åslin som var i spetsen för den föreningen.

Vad var det för aktiviteter där?

Det var danser och basarer. Vi hade mycket basarer. Vi hade ju först ungdomslogen och det var en som hette farbror Tjärnlund som ledde den. Barnen spelade teater där och vi hade utflykter till skogen. Vi hade mycket roligt på den tiden.

Och sedan kom sportklubben in i bilden 1927. Var du med från början?

Ja från början hette den "Kullerbyttan". Det var Erik Eriksson som satte det namnet på den. Det var han, Manne Eriksson, Mauritz Öhnedal som då hette Andersson och min bror Erik som var med och bildade föreningen. Jag var med från allra första början. Då var det bara skidor i klubben. Den hette Holms skidklubb ett tag innan den bytte namn till Holms sportklubb.

Det var när man började med fotboll i klubben?

Ja men man spelade fotboll innan också. Jag minns att man spelade på en lägda i skogen. Jag tyckte det var jätteroligt att se på fotboll. Dom spelade på Olle Allbergs och på Ytterboms uppe i skogen.

Det fanns en klubb i Vike också. Var du där någon gång?

Ja jag var och såg på många matcher där. Jag tyckte det var så roligt och enkelt att gå och titta på.

Så det var Logen Fridsam som hade mycket verksamhet?

Ja, det var basarerna och så hade vi knytkalas. Vi var mycket på Logen. Det var ju möten där också. Jag var med alla gånger som skidklubben och sportklubben hade något möte och på fester eller skidtävlingar. Ofta var jag i köket och ordnade med serveringen.

Det var en som hette Hamrin som bodde på övervåningen på Logen. Han var dräng på Nygårn. Han gifte sig med en som hette Augusta. Först bodde de i en liten stuga på Ol Jons. Sedan fick de flytta till lillstugan på prästgårn. Han var ett original, kan man säga. Sedan flyttade de till Logen. Innan dess var det Britta Vestman som bodde där i många år. Hon stod för kaffekokningen när det var något på Logen. Hon var mamma till Tyra Hjerpe och Stefania Haglund. Det var inga stora pengar som gällde då, utan vi fick ordna det mesta genom frivilligt arbete själva.

Du bodde en tid i ”långbygget” där Posten fanns?

Det var där gamla kyrkstallarna låg. Jag hade kaffeservering där. Det var flera affärer där. Först var det Handelsföreningen och sedan var det Modeaffärn, Bjelkströms. Det var många affärer då. Under krigstiden, 1914, hade pappa utdelning av färsk sill och salt sill, för det var många som hade det dåligt då. Sedan bildade man en handelsförening som hade affär där kyrkstallarna låg. Han hette Fahlström som var föreståndare. Då fanns samtidigt också Åslins. På den tiden fanns det två affärer i Österström, två i Östbyn och tre i Anundgård; Åslins, handelsföreningen och Petterssons som fanns där Olle Norberg sedan bodde. Dessutom fanns ett bageri. Ingrid Åberg hette hon som hade bageri. Det låg nedanför där Max Wikholm nu bor.

Det fanns också en affär i Sunnansjö. Det var Elis Sundberg som hade den affären. Det fanns ju mycket folk där då med många barn.

Och så fanns det telefonväxel. Först fanns den i Östbyn hos Öbergs. Läkarmottagning fanns först hos Lindbergs, tre dagar i veckan och sedan flyttades den till Ytterboms innan man byggde läkarmottagning där Olle Frisk bor nu. Och så fanns det barnmorska. Det var många barn som föddes i början på 1900-talet. Inte minst 1909, det år jag föddes, var det många barn som föddes i Holm.

Så fanns en skomakare. Han hette Tjärnlund. Han hade sitt skomakeri där Erik Nyström sedan bodde. Vi barn höll till mycket där på kvällarna.

Ja nu finns inte så många skolbarn om man jämför med din tid?

Nej det gör det inte. Tänk att 1952 så var det 130 barn på skolan i Anundgård.

Då stod du för skolbespisningen?

Ja, det gjorde jag. Då lagade vi maten själva. Nu står grytorna oanvända. Nu kommer maten med bil.

Du var väl inte ensam i köket? Du hade väl någon hjälp?

Ja först var det Signhild Vestman och sedan kom Gunbritt Söderberg. Men de sista åren var jag ensam, då var det 60 elever. Från början när jag höll till på gammelskolan, då var jag också ensam. Då var det jobbigt. Jag fick bära vatten och elda i järnspisen som fanns där. Det var 53 elever och så lärare. Vi hade bespisningen på övervåningen där dom hade slöjden förut. Sex år jobbade jag där. Vi tog vatten vid Sjöströms, så jag fick bära vatten därifrån och uppför trappan till övervåningen. Och så ved nerifrån vedboden. Det var primitivt allting. Slasken skulle man bära ned och värma vatten till disken på den där järnspisen.

Men det var ingen som klagade på maten. Det var så roligt att ge barnen mat för de var så tacksamma. Dom åt ikapp ibland.

Alf Sundholm berättar minnen från sitt liv

Nedtecknat från en bandinspelning i Östanbäck den 3 oktober 2011

Alf Sundholm på brotrappan till sitt hus i Östanbäck 2011

Jag har bott på många ställen, börjar Alf sin berättelse om allt han varit med om under sitt 83-åriga liv. Jag tror att jag har bott snart sagt över halva Sverige, fortsätter han.

Pappa min, 'n Viktor Sundholm var från Kväcklingen. Han var född där, i Lars Pers. Det ligger en bit in från vägen på Västbymarken. Dom var fem bröder. Lars var äldst, därnäst var det pappa eller 'n Herman och så kom en som hette Olle och 'n Robert som var yngst. Min pappas far dog när han var ung, 39 år. Jag tror han vart ormhuggen. Anna Kajsa hette frun hans. När hon vart änka flyttade hon ihop med Lundgren och fick två jäntor med han. Lundgren var pappa åt 'n Calle Lundgren som var pappa åt 'n Folke. Lundgren hade kommit från Värmland. När han flyttade hit hade han med sig två pojkar, Kalle och August, som dog när han var inte så gammal.

Alla vi syskon är födda i Loviken på det ställe där Anders Norling nu bor. Erland var äldst, han var född 1907 och jag är född 1928, så det är långt emellan oss. Bertil var född 10, Berta 14, samma år som huset brann och Iris var född 19 och på slutet kom jag.

Min mamma, som hette Inga, var från Loviken. Nils Wikholm i Loviken var min morfar och min mormor hette Kristina. Pappa och mamma träffades i Storstensjöbodarna där mamma arbetade som bopiga åt Engmans på Udden under somrarna. När dom gifte sig flyttade dom till det som nu är Anders Norlings ställe. Det var 1905. Pojkarna till Nils Petter Westman som hade bott där tidigare hade flyttat därifrån 1904.

Detta är gamla Vestmans gård i Loviken som brann ner 1914. Fotot är från 1910. Alfs pappa, Viktor Sundholm, var arrendator av gården, som vid den tiden ägdes av Wifstavarvs AB.

Det gamla bostadshuset och lagården och flera andra byggnader brann upp i en häftig brand 1914. Den dag det brann hade pappa åkt med hästen till Vike för att handla. Det blåste "skärpvästa" den dan. Det var någon som sprang emot honom till Skarpåsen när han var på hemväg. När han fick höra att det brann hemma, fick han så bråttom att komma hem att han hoppade av kärran och började springa utan att tänka på att hästen kunde springa mycket fortare. Det insåg han snart och hoppade upp på kärran igen och lät hästen springa så fort den kunde. När han kom närmare hem var det så tjockt av rök så han fick lov att ta sig ner mot sjön och ta vägen efter stranden den sista biten hem. Det brann så "inni hälsicke". Det var många hus. Vestmans som hade bott där tidigare hade haft gästgiveri.

Från Loviken flyttade familjen till "Brunsch" i Sodalen. Det var 1929 och jag var bara året då. Det berättas att det spökade i huset i Loviken. Min syster, Iris berättade att när de skulle flytta till Sodalen, så var det bara mamma och Iris och jag hemma. Mamma satt och sytte mig. Då fick dom höra en otroligt vacker musik utifrån. Då hade mamma sagt: "Nu är dom nog här för att ta adjö av oss." Hon gick ut för att låsa dörren och se om det fanns någon där utanför. Men det fanns inget folk där.

Pappa köpte stället i Sodalen. Han hade varit arrendator uppe i Loviken i många år. Han tyckte det var ett så litet jordbruk där så han ville ha lite större. Vi hade ju kunnat vara kvar i Sodalen, men det blev inte så. 'n Pelles Erke, Erik Eriksson, som hade stället i Sjöändan hade blivit gammal och skulle sluta. Han hade sagt upp arrendet. Då kom dom ifrån Viftavarvsbolaget ner till pappa. Jag minns dom, alla storgubbarna. Det var Liljestråle, skogschefen Burholm och några till. Dom skulle ha pappa att ta det här stället i Sjöändan. Och så vart det fast han inte var för det egentligen. Men dom tryckte på så han gav med sig.

Jag var en fyra fem år när vi komme till Sjöändan. Så där kan jag säga att jag är uppväxt. Och jag vart där tills jag hade gjort rekryten.. Eckerbom, som var skogsinspektor åt Vifstavarv, hade sommarstuga vid Hassjön. Det var en bra karl. Vi hade väldigt besvärligt med vattnet där i sjöändan. Det sinade på sommaren och frös på vintern. Det fanns en kallkälla ovanför Hjärpes. Från den källan gick jag och bar vatten med ett ok med två hinkar. På sommarn drack korna i bäcken som rann genom beteshagen. Eckerbom ville djupborra för att vi skulle få vatten, men Vifstavarvsledningen gick inte med på det.

En skogvaktare, Garrels, bodde hos oss i Loviken. Åsén som hade haft stället före oss i Sodalen berättade för pappa att han hade frågat Garells vad pappa var för en sorts människa. Ja, hade Garells svarat, "det är en förbannat bra karl men det är en kall jävel för han har erbjudit sig att skjuta mig". Det hade ju pappa aldrig gjort. Däremot hade Garrels en gång sagt att han skulle skjuta sig själv. Det var en hel del festande och bråk när Garells bodde hos oss i Loviken. Efter en sån natt hade pappa tagit i på skarpen och sagt åt honom att nu fick det vara nog för man kunde inte sova på natten för allt bråk. Då hade Garell blivit så ångerfull så tårarna kom fram och så hade han sagt att om man hittade honom och hans hund Hector liggande döda på hans kontor så skulle pappa inte känna någon skuld för det. Då svarade pappa: "Ja, om Garell förmår utföra denna gärning, så ska jag högakta honom." Garell var ganska döv och hade därför alltid hörlur med sig när han jagade. Dessutom hade han alltid med sig någon som han kunde fråga: "Hör du drevet? Hör du drevet?" Hans hund, Hector, skulle ha varit en mycket bra hund och Garells var en bra skytt.

Viktor Sundholm i dörren till smedjan på 1950-talet

Femtio på sommaren flyttade vi till Loning i Indal. Där bodde vi till 1952, men vi blev inte så gamla där heller. Pappa hade varit här hos 'n Manne och en Erik Vestlund och hjälpt dom med någonting. Pappa kunde göra de mesta, jag tror det var några hängrännor och stuprör som han tillverkat åt dom. Då hade han sagt på skoj: "Om ni ska sälja så kan jag väl få köpa det här stället." Då hade 'n Manne och 'n Erke tittat på varandra, men dom sade ingenting. En dag vart 'n Manne dålig och kom på sjukhuset. Då trodde 'n Erke att 'n Manne skulle dö. Han skrev ett brev till pappa och det brevet har jag kvar. I brevet skrev han att om han komme dit så skulle han få köpa torpet. 'n Manne, 'n Erik och à Brita hade inga barn. Pappa for dit och så blev det så att vi köpte stället. Då ville pappa att vi skulle vara med tre stycken i köpet: pappa, 'n Vilner och jag.

Jag trivdes så bra i Indal så jag ville inte flytta därifrån. Så jag sa att jag ville helst stanna i Indal, men pappa ville att jag skulle följa med. Det är med mig du ska vara, inte med 'n

Vilner, sa han. 'n Vilner och jag drog inte så jämnt. Han kunde ha ett jäkla humör och det var jag inte van med. Men han var duktig att jobba. Dom hade varit elva syskon och härstammade från Värmland.

Jag har arbetat i skogen i mest hela mitt liv. Först var det hästkörning och sedan var det traktor. 1957 körde vi på Storstensjöbodarna, 'n Yngve Bergström och jag. Han körde där med hästen min. Vi var ilag om en traktor, 'n Lars och jag, en T 24:a. Jag köpte en kälke i Viskan till den, en påhängskälke, ett jäkla åbäke. 'n Yngve körde ner ve'n till isen på Storstensjön och jag körde därifrån med traktorn. Jag handlastade och slet väldig ont minns jag. Vi hade tretusen res därifrån och upp mot Flosjön. Det var lite papps också. Samma år dog å Brita här och 'n Manne dog 6 juni 62. Precis två år efteråt, den 6 juni 64 dog 'n Erik.

De första åren vi var här hade jag köpt en häst. 'n Erik och 'n Manne hade en fjording som jag hade kunnat få köpa. Men jag ville inte för dom var så rädd om henne. Då var jag upp till Persson i Bispgården. Då minns jag så väl att 'n Manne komme och sa: "här ska du få en skälla som hörs." På den tiden gick hästarna på skogen på somrarna. Jag minns inte om det var pappa deras som hade gjort den där skälla. Och den hördes verkligen långt. Om hästarna var uppe på fäbodbacken så hördes skälla ända hem hit. En dag när vi skulle "ale pären." hade jag hört att hästan var uppe vid Navarn, vid sågplan. När jag kom fram till hästflocken kände jag inte igen min häst. Den hade blivit så mager och blodet rann ur mungiporna. Då tog jag hit veterinären från Liden, Lillemor. Då sa hon att den här hästen ska du inte ha kvar. Han var "skaltänt." Han var bara 4-5 år. Tänderna blev vassa så han skar sig i käften. Hon slipade av tänderna på hästen. Det var inget annat jag kunde göra än att ringa till Persson i Bispgården. Han var bra på ett sätt. Han sa som det var, hästen hade varit otämjd när jag fick den. Men det gick ju bra för det var djupsnö, så han följde vägen. Jag fick lämna tillbaka hästen och fick en annan istället, en svart. Jag hade gett 1750 kronor men fick tillbaka mer än jag hade betalat, för Persson sa: "Du har ju tämjt den så du ska ju ha lite betalt för det också."

Den nya hästen var stor så ini helvete. Vi hade en skogvaktare här som hette Sundin. Då körde jag borta på Sjöströms. Jag stannade nära vägen. Det var isigt och jag skulle björna fast ordentligt så inte virket skulle åka ur. Det var en måndag och hästen var lite het. Innan jag hade hunnit sätta fast björnkroken ordentligt och fått tag i tömmarna så hoppade hästen in i vägen. Då kom det en bil västifrån och körde så in i helsicke. Det var Sundin. Jag hann få tag i tömmen och dra hästen litet åt sidan. Men bilen törnade mot skakeln på vänstersidan och hästen flög som en katt i diket och vart liggande. Jag såg inget fel på hästen då och spände loss den och körde hem. Han trippade och gick fint och jag såg inte något fel. Men på kvällen såg jag att han stog och höll upp ena benet och ville inte stå på det. Då ringde jag igen till Lillemor. Hon synade ut den på en gång. Han är skadad i knäet så det är inget att ha kvar, sa hon.

Hanngren hade sadelmakeri i stan. Pojken hans var upp hit och mätte hästen och gjorde en sele åt den med ringboss. Hästen var så stor så det var ingen annan som kunde ha den selen. Men 'n George Forsberg köpte en stor häst och han visste att jag hade den där selen och kom hit och fick köpa selen. Jag tror han gav runt ettusen kronor. Det var nog en av de sista selarna som Hanngren gjorde. Man mätte storleken på hästarna i kvarter. Man mätte runt kroppen alldeles bakom frambenen. Ett kvarter var sex tum d v s en kvarts aln. Den här hästen var nog en femton-sexton kvarter. Nu var jag utan häst igen, men då var det en i Fränsta, som hette Enar Nilsson som annonserade att han hade hästar att sälja. Jag for dit och fick se en liten murvel inne i ett hörn där och jag "hågfölls" den hästen på en enda gång. Den var inte så hög men kraftigt växt. Det var den som 'n Yngve hade när vi körde på Storstensjön. Det gick inte

att lasta fast den, fast ´n Yngve försökte nog någon gång. Men det gick lika illa med den hästen som den förra. Jag körde i Hällingen och bodde i en barack där. Det var släpkörning. Frampå våren blev det rena blåisen. En dag såg jag att hästen glant till med bena på isen. Det var nog då han knäckte sig. Så han fick samma fel som den svarta. Lillemor synade ut den också. Han var en så snäll och bra häst. Därefter fick jag tag på en häst från Byn från en som hette Eriksson. Men det var ingen vidare häst, det var en mÄrr som inte kunde hålla ordning på bena. Dom slängde kors och tvÄrs sÅ hon sÅg ut som en Älg när hon gick. Han ville köpa igen den hästen och det fick han göra.

Jag minns att vi en gång for med hästen på sjön upp mot Anundgård. De var blåis med lite knottor på. Vi hade timmerdoningarna och jag hade väl satt yxan i bommen. När vi körde förbi nedanför Ragnar Jonssons ramlade yxan av och blev kvar där på isen. Då satt ´n Ragnar och såg genom köksfönstret att yxa vart kvar där på isen. Efter ett tag fick han se en karl som han kände igen komma ner på sjön och fram till yxan som han tog med sig och gick upp igen. Ragnar berättade vad han sett för min pappa. En tid senare satt några gubbar här hemma och spelade kort och den här karln var en av dom som var med. Då sa min pappa: "Hördu, du ska komma hem med yxan som ´n Alf rå om." "NÄ, vaddå? svarade han, Jag har inte nÅn yxa som ´n Alf rå om". "Jo de har du," sa pappa. "Jag såg när du kom ner på sjön och tog med dig yxan därifrån." Det dröjde inte så länge, så kom han med yxan och lämnade tillbaks den. Han trodde nog att pappa var både synsk och trollkunnig, så att det var bäst att göra som han hade sagt. Men gammalt var det nog dom som kunde en hel del. Jag minns att pappa berättade om en händelse på Vikeskogen som är ett exempel på det.

Det var ´n Nisse Sahlin som hade skjutit en Älg någonstans upp på skogen där. Han gick hem och budade ihop några gubbar för att få hjälp att bära hem köttet. Då följde det med en pojke som hette Sundling, men jag minns inte vad han hette i förnamn. När dom var där uppe på skogen och höll på att stycka Älgen så fick dom höra någon som kökte. Pojken kunde inte låta bli att härma kökningen. Då hade ´n Nisse Sahlin sagt till pojken att han skulle sluta med att härma kökningen. Men pojken kunde inte sluta utan fortsatte att härma den där sÅngen. När dom kom ner till byn igen hade pojken ansikte varit så vanställt, så om man inte vetat vem han var, skulle ingen ha känt igen honom.

Vi flyttade hit till Östanbäck femtitvå. Efter några År så blev Gurli och jag ett par och 1965 flyttade vi till Uppland till Sätuna. Där bodde vi till 1972 och där föddes Anders 1966.

I Uppland högg vi pålar. Dom var ordentligt långa och dom skulle rundbarkas. Det var ingen som ville ta på sig det arbetet. Men jag tog på mig det. Jag tänkte man kan väl jobba på kvällarna. Jag skulle ha varit klok nog att använda yxan för att barka den grova barken nerifrån roten. Men jag använde barkjärnet. Jag fick så ont i armen och den blev alldeles gulgrön. Dom hade en doktor som hette Nordlund, en sorts husdoktor. Då sa han du ska inte hålla på med något skogsarbete. Då sökte jag först ett arbete på en skola nere i Stockholm. Jag fick det arbete om jag ville ha det. Föreståndaren där kände till lantmästaren på Sätuna. Det visste inte jag. En morgon när vi hade uppställning sa han, jag hör att Sundholm tänker flytta ifrån oss. Men jag tog inte det jobbet. Då sökte dom en vaktmästare i Björklinge i Uppland som jag sökte och fick. Men det var inte så länge som jag var där, från 69 till 72. Lovén hette Ägarna till Sätuna. Dom hade 3000 hektar skog och 2000 hektar jordbruksmark. Då var vi cirka 25 anstÄllda, men idag är det nog inte så mÅnga anstÄllda.

Så kom vi hit hem igen 1972. Vi var ju tre Ägare och i köpet hade det skrivits in att Vestlunds skulle ha mjölk och pärer i föderÅ. Iris och Vilner flyttade till Österström. Så jag fick klara det

ensam. Jag mjölkade och gjorde allting. Då var pappa och jag här ensamma. Jag löste ut 'n Vilner och pappas del fick jag mer eller mindre. Det var därför som jag flyttade hem annars hade jag nog blivit kvar i Uppland. Jag trivdes bra där nere.

Pappa bodde på slutet hos Vilner och Iris på Österström. Han hade en kammare där på övervåningen. De sista dagarna var han på hemmet i Indal. Då vart han dålig och togs in på sjukhuset. När jag besökte honom på sjukhuset frågade han mig något som jag tänkte på sedan men inte just då. Han frågade: "Vilken våning ligger jag på?" Han låg längst upp på sjunde våningen på gamla sjukhuset. Sedan så skulle jag åka ner igen och jag stod hemma och höll på att raka mig när Iris ringde och berättade att han hade tagit sig ut genom fönstret på sjukhuset och ramlat ner och slagit ihjäl sig. Han öppnade fönstret och vätte sig ut genom det. Han var väldigt bestämd av sig. Han hade alltid sina egna idéer. Det som han bestämt sig för det utförde han. Det var 1973, han skulle just fylla 91 år. Han gjorde allting själv, smidde och snickrade det han behövde av källar, skaklar och verktyg. Han tittade alltid efter lämpligt virke när han gick i skogen, t ex skakelämnar och medar med självväxta brätten. Alf lever nu ensam efter att hans Gurli hastigt gick bort tidigare under året. Han sitter tankfull en stund innan han slutar sin berättelse: "Det gick väldigt fort med Gurli. Man blev så överrumplad. Jag var inte alls beredd att hon skulle gå bort så hastigt."

Dagbok från 1872 för Fagerviks såg och hemman

Hembygdsföreningen har av Bernt Westman, Gimåfors, fått en dagbok från 1872 i vilken redovisas händelser under det året vid Fagerviks sågverk och hemman. Bernts morfarsfar, som ursprungligen kom från Öland, var anställd som bokhållare på kontoret och det är han som har fört boken. Kostnaden för inköp av dagboken är så klart införd. Den kostade 48 öre.

Sågverkets storhetstid har blivit historia

Dagboken visar tydligt att Fagervik nu hade sin storhetstid bakom sig. Exportsågningen hade upphört och sågen används enbart för att såga virke för bolagets och privata personers behov. Under juli till oktober sågar man sammanlagt under elva dagar. Det mesta av det sågade virket går till Österström. Under sommaren fraktas virket dit med pråm men en del körs på vintern över isen. Av de leveranser som finns noterade kan man se att det fanns många olika behov som skulle tillgodoseas. I mars levererar man t ex virke till Tivsjödammen, i april till Forsbergs torpstuga och till stora bron, i maj till en gårdsgård och till banan samt lastningsbryggan på Österström och under perioden juli-september till tolv olika torp som var i bolagets ägo.

Fagerviks hemman lever än

Jordbruket verkar nu vara en minst lika viktig del i verksamheten som sågen. Inkomsterna kommer från leveranser av hö, grönfoder, halm och säd. Någon mjölkproduktion har man inte. Det behov mjölk som kan ha funnits i verksamheten fick troligen bolagets torpare stå för. Gödsel till jordbruket transporteras i pråmar från Österström.

Från maj till november går femton pråmar med gödsel från Österström till Fagervik. År 1872 var det näst sista året som hästbanan var i bruk. Ett stall med åttio spiltor hade uppförts i Österström och man kan bara ana vilken mängd gödsel som alla dessa hästar producerade. Någonstans behövde man göra av den och då passade det bra att frakta den till hemmanet i Fagervik som i gengäld var en viktig leverantör av foder till hästarna. Av förvaltare Ponténs

korrespondens får man dock veta att det var långt ifrån tillräckligt. Ett av hans stora bekymmer under hästbanans tid var att få fram tillräckligt med foder till hästarna.

Även i Fagervik hade man dragare i stallen. Där finns oxarna Lakej, Uggla och Kroken samt hästarna Svärta, Cesill, Kallbäcken och Latmärra. Oxarna används i jordbruket i Fagervik och på Draget hos Simon Nilsson. De drar plog, harv och gödselkärra. Under vintern används de också för att dra snöplogen. Hästarna används i skogkörslor och för resor mellan byarna. Till Österström kör man fram och åter varje vecka och nästan lika ofta går resorna till Ljungå. Det är skjutsar av bolagets tjänstemän och andra betydelsefulla personer i bygden som skolläraren och pastorn men också av andra bybor som behöver få skjuts ibland. Ofta gäller det då resor till Torpshammar för att besöka doktorn. Resorna dit kostar mellan två och tre kronor, förmodligen beroende på hur lång tid som läkarbesöket tar.

Prästbolet bärgar tydligen hö på Prästholmen för i januari debiteras pastor Nordlund 2 kr för transport av hö från Prästholmen. Latmärra tycks ha fått sitt namn något oförtjänt. I stalljournalen är det noggrant antecknat vilka dagar varje häst har varit i arbete eller vilat. I anteckningarna kan man bland annat läsa att när Latmärra får dra kolved i skogen flera dagar i sträck så står de övriga hästarna i stallen med noteringen "vilat". Man kan misstänka att Latmärra inte var så snabbsprungen som kuskarna önskade, men när det gällde att dra kolvedslass i skogen så dög hon bra som det verkar.

I december summeras inkomsterna från jordbruket vilka slutar på 6196 kronor och 75 öre. Det motsvarar i dagens (2010) penningvärde inte mindre än 290 207 kronor. De största intäkterna kommer från försäljning av råg, vicker och havrefoder (grönfoder) och hö.

Skogsdrivningarna är på uppgång

Utöver sågverket och jordbruket rör många av de bokförda händelserna virkesanskaffningen från egna och privata skogar. Februari är i det fallet en bråd månad. Man har avverkningar igång i Hullsjön, Marktjärn och Järkvissle. Man gör flera resor till dessa avverkningar bland annat för tumning av det avverkade virket.

Noteringen om Järkvissle är intressant. Någon gång i slutet av 1860-talet förvärvade Skönviks bolag en allmänning av Järkvissle bys bönder, vilkas förfäder hade fått den som en förläning av drottning Kristina. Vintern 1870 togs en timmerväg upp mellan Järkvissleallmänningen och Holmsjön genom Näverådalen. Denna basväg gick över 22 broar som måste uppföras över bäckar och sänkor i marken. En av de värmlänningar som under barmarkstiden arbetade vid Österströms bruk var under vintern en stor timmerdrivare bland annat med hästar som han mot foder hyrde av Bruket. Värmlänningen, som hette Andersson, hade den vintern 18 egna och 18 förhyrda hästar i timmerkörning efter denna basväg. Det ger en bra bild av omfattningen av timmerdrivningarna under den här tiden. Det var inte bara basvägar och broar som krävdes. Även manskap och hästar behövde få tak över huvudet. Därför är det inte förvånande att notera att på Oxsjö skogs konto debiteras i november en kostnad på 66 kronor för uppförande av en koja för körkarlar och huggare samt tomtning av ett stall för 20 hästar.

Älfisket i Körbergforsen är ett viktigt bidrag

Rätten till älfisket i Körbergforsen hade ända sedan början av 1700-talet varit mycket åtråvärt och föremål för många stridigheter. År 1721 förvärvade tretton torpsbönder och kyrkoherden i Torp, Clement Thelaus, av Kronan rätten till Gimåfisket genom s.k. skatteköp. Till en början bedrev man fisket nära Gimåns utlopp i Ljungan, men efterhand flyttade man det allt längre upp och till slut hade man flyttat sitt fiske ända upp till Körbergforsen.

Torpbönderna försvarade detta med att man ansåg att man hade förvärvat rätten till fisket efter hela Gimån eftersom så hade varit fallet när Kronan ägde fiskerätten. Detta tilltag sågs inte med blida ögon av fagerviksborna och inte heller av kyrkoherden i Indal som ansåg sig ha rätt till s.k. tiondefiske i forsen. Stridigheterna mellan torpsbönderna å ena sidan och fagerviksborna och prästbolet i Indal å den andra pågick i flera decennier med flera inlagor från båda håll till landshövdingeämbete och tingsrätt. Det är oklart om det kom något tydligt utslag från de rättsvårdande myndigheterna. Men när dagboken från 1872 förs så verkar ålfisket i Körbergforsen vara uppdelat mellan Fagerviks sågverk, Bünsow själv och Engmans.

Körbergforsen med kvarnen och flottningsrännan i bakgrunden. Där fanns också ålkistorna. Dessutom fanns balkar och förankringar för siknät och siktena som var någon form av mjärdar. En gång år 1914 fick man 317 sikar i siktena och 209 på näten. Förutom ål och sik fiskades också öring och annan fisk, så forsen var ett riktigt fiske-eldorado för den tidens Fagerviksbor. Längst fram ser vi en del av uppfordringsbryggan till sågen.

Merparten av den fångade ålen levereras varje vecka till Österström. Vart den sedan fraktas framgår inte men det är nog bara en mindre del som stannar på Österström. Det mesta skickas troligen vidare till uppköpare och andra mottagare enligt Bünsows anvisningar.

Det är inga små mängder ål som fiskas upp. Sammanlagt levererades under året 14,9 centner ål till de tre fiskerättsägarna. Det motsvarar 633,25 kg ål (1 centner = 42,5 kg). Det är ett bra bevis på att det då fortfarande fanns gott om ål i Körbergforsen.